

8.11.08

חוויות מן השטייטל - תיאטרון אידישפיל

3a, אני והתיאטרון

בעיירה שלנו סכודניצה, תחנה אחרונה במפת הדרכים של התיאטראות הזמרים והסטנדאפיסטיים אי אפשר היה לביים הצגה בלעדי! אולי כן, אבל אז זה לא היה זה! לכל "האנסמבלים" – די "ווילנערטרופע" למשל ואחרים, לא היו "רקוויזיטים" שלהם. המבצעים היו מגיעים באוטובוס או אפילו במונית היחידה של אבני, עם תיק אישי גדול המכיל את כל הנחוץ לאיפור הדמויות המתוכננות בפרוגרמה ותו לא, שום דבר לבמה! לא כסא, לא שולחן ואף שלפעמים נחוץ גם סולם, שלא נדבר על וילון או משחו דמוי שטיח. אולי בתיאטרון של היום כל זה לא היה נחוץ, אבל למזלי הגדול אז הרקוויזיטים היו הכרחיים. אני, שהייתי מקבל הפנים הראשון מכוח הנסיבות, כי בניין התיאטרון היה מול ביתנו, ידעתי למצוא את "האדמיניסטרטור", האיש האחראי על כל הסידורים. גם הוא ידע שאני קיים מיד כשנפגשנו התחילו לזרום חילופי מידע בינינו, ממני הוא קיבל את כל התנאים האפשריים בשטייטל שלנו, ואני קיבלתי ממנו רשימת הרקוויזיטים הנחוצים לכל הצגה והצגה (במקרה הייתה יותר מאחת) וכל זה ללא תמורה. רק זכות להיותנו בהצגה, אני והחברה שלי. היה לי צוות של ילדים בני 10-15 וגם הם היו מוכנים לתרום לקיום ההצגה.

למה עשיתי את זה? זה היה כרוך בצרות אין ספור. תמיד חסרה בבית איזו שהיא שמחה לאחר עזיבת התיאטרון, וכולם ידעו מי כאן "הבנדיט" – זה לא עזר, אני נולדתי להיות שחקן. כבר ברגע שעזבתי את המקום החם והנוח ברחם אימי נתתי את ההצגה הראשונה בעולם הזה. מספרים שהצרחות שלי היו כל כך חזקות שאנשים אטמו את אוזניהם וגם זה לא עזר. ההצגה שלי נמשכת כל חיי עם הצלחה משתנה, הרי "ההצגה חייבת להימשך". החכמים אמרו ש"כל העולם במה וכל האנשים אקטורים" (נדמה לי בפרולוג "פייצו" של לאונקבלו) ומי אני שאתווכח עם העובדה הזו? אנשים לפעמים שואלים אותי האם התכוונתי ברצינות או בבדיחות הדעת, לאמיתו של דבר גם אני לא יודע לענות, תלוי במצב הרוח, לפעמים זאת בדיחה ולפעמים לא. כמובן הרבה תלוי בבו השיח איתו אתה מדבר.

נחזור לעשייה. אספתי את החברה וכל אחד קיבל את המטלה שלו לפי האפשרויות. הזמן היה מאוד מוגבל, הרקוויזיטים היה צריך לספק לבניין התיאטרון לקראת השעת 17.00 לכל המאוחר וזה לא תמיד היה קל להוציאם מן הבית.

בניין התיאטרון – סוג מתני"ס של היום אשר שימש את הפועלים של קידוחי הנפט, היה אולם ל-200 איש בערך, היה שם גם לובי נוצץ, שירותים וחדרי הלבשה לשחקנים. רוב ההצגות היו בידיש משום מה, הפולנים המעטיכ נסעו לערים יותר גדולות, ולאוקראינים היה מגיע לפעמים האנסמבל של סטדניק המפורסם מלבוב עם הכוכבת שלהם סטפה סטדניק

אידה קמינסקה

כן, האידה קמינסקה המפורסמת, הבת של כוהנת התיאטרון היידי, אסתר רחל קמינסקה מהווילנר טרופה. אותה אידה קמינסקה אשר יסדה את התיאטרון היידי בפולין לאחר מלחמת

העולם השנייה . בדרך ארצה ראיתי הצגה בוורשה "עצים מתים זקופים" בבימוי של אידה קמינסקה , וכמובן היא בעצמה שיחקה את התפקיד הראשי . כמעט כל השחקנים היו פולנים אשר למדו יידיש לכל הצגה בנפרד , והעיקר - התיאטרון היה תמיד מלא בפולנים . הם באו לראות את ההצגה ביידיש רק תודות למשחק האחד והיחיד של אידה קמינסקה . היא תמיד דאגה להחייאת התרבות היידיש באירופה ללא יהודים (גם בתה הייתה שחקנית , נשואה לאדי רוזנר הסקסופוניסט היהודי - הפולני המפורסם , אבל זה סיפור אחר) .

החוויה הבלתי נשכחת בחיי התרחשה ב 1938 כשמלאו לי 13 שנים . "העלפט גוט" – עוזר אלוהים ואידה קמינסקה עם התיאטרון המפורסם שלה , (זכור לי השם דומב כאחד השחקנים הבולטים) מגיעים לסכודניצה על מנת לתת הצגה אחת ויחידה "מירעלה אפרוס" . לא מזמן יונה אליאן שלנו שיחקה את מירעלה בקאמרי . העיקר , בהצגה זו מופיע ילד בן 13 בגיל בר מצווה ורקווייט , כזה הם לא הביאו איתם למזלי . פגישה הראשונה כבר נאמר לי שדרוש ילד בן 13 יחד עם יתר הרקוויזיטים . לא היססתי לרגע זה היה ברור וישר מהשמים שזאת הייתה הכוונה לבוט לסט – זה היה הכנוי לימי חול של עבדכם הנאמן , אך לא ידעתי שילד אחר הוזמן להצגה . התחלתי את ההכנות לשחק את הילד בר המצווה פתאום בקשתי מאימי חולצה נקייה ונכנעתי לדרישת אמי שאני חייב גם להתרחץ באופן יסודי לא רק זה , פתאום התחלתי לצחצח את הנעליים מהבוץ התמידי מסכודניצה שהיה נדבק ומתייבש על הנעליים . אימי הסתכלה על ההכנות האלה בחשדנות גדולה . מי יודע איזה מעשה קונדס נולד במוחו של ה"ילד" .

לקראת התחלת ההצגה באתי מאחורי הקלעים ומה רואות עייני יש לי מתחרה מוישליה - אנו היינו מיודדים והמצב היה מאוד לא נוח . פתאום מגיעה ביעף אידה בעצמה ובלי מילים תופסת אותי ביד ומצווה עלי לחכות בנקודה מסוימת ולא לזוז .

ההצגה התחילה ואני רק שומע בלי לראות דבר . פתאום מופיעה ישר מהבמה אידה בלבוש התפקיד שלה , תופסת אותי בחוזקה כשהיא עצמה מתיישבת על כסא . הייתי מוקסם במיוחד מהריח של התפוז בידיה של אידה , אותו ראיתי בפעם הראשונה בחיי (היא לא חשבה לרגע לתת לי "בייס") ,

היא הייתה מאוד עסוקה בללמד אותי את התפקיד שלי ; זאת אומרת מתי עלי לעלות על הבמה , איך ומתי להגיד את הרפליקות שלי , ופתאום באמצע המשפט היא עוזבת אותי ורצה ישר אל הבמה ומתחילה לשחק . נדמה היה שהיא הייתה מוכנה להופיע מזמן . זה הדעים אותי ! איך זה ? רק לפני רגע דיברה איתי ופתאום ללא כל הכנה מופיעה על הבמה לפני כול הצופים שבאולם . כך זה חזר כמה פעמים – "ההופעה" שלי הייתה במערכה האחרונה , המסכמת זה נתן לי קצת זמן להתרגל לחיים מאחורי הקלעים . היה לי מוזר מאוד לראות גבר בלבוש מהודר מתחבק ומתנשק עם בחורה בלבוש של עוזרת . הם פשוט התמזמוזו , בלשון ציורית , בלי להתבייש ממני ובאיזה שהוא רגע הוא אפילו נתן קריצה שובבה בעיניו , זה היה משהוא חדש בשבילי . הכול היה מרתק מאחורי הקלעים זה חלק של החלום שלי , חלק של תיאטרון . יחד עם זה התרגשתי מאוד ופחדתי איך אני אופיע על הבמה ? שלא אשכח ואו אבלבל משהו ! כשכולי רטוב אני מקבל דחיפה חזקה מאחור ואני על הבמה המלאה אור ! ההצגה נמשכת ופתאום מתנפלות עלי כל מיני נשים , מחבקות , מנשקות (זה הכול לפי ההצגה) , ואני בכלל שכחתי את המילים , אבל זה היה משני , כשרק הופעתי על הבמה כול הקהל קם על רגליו והוציא קריאה אחת ארוכה : **בווום!** את ההצגה גנבתי אני . האולם רעם מהאפלודיסמנטים – מחיאות כפיים , ולא עזרה הורדת המסך , הם דרשו נון סטופ את **בווום!** לאנשי התיאטרון זה לא הפריע , אולי זה היה מתוכנן אפילו וכולם היו

מרוצים. לפני עזיבתי קיבלתי הרבה נשיקות מהשחקניות הצעירות והיפות (איפה הן היום?)
דומב בעצמו נתן לי צביטה קלה בלחי, ובסופו של דבר הלכתי בדרכי ליציאה. מה גדולה הייתה
הפתעתי כשפגשתי את אימי היקרה עם מעיל חם ביד בשבילי. בזמן הופעתי על הבמה מישהו
הספיק לרוץ אלינו הביתה שנמצא ממול וקרא לאימי "לכי תראי את בום שלך על הבמה". היא
הספיקה לראות אותי על הבמה וזה עינג אותה עד מאוד. למחרת שאלו אותי בשטייטל כמה כסף
נתנו לי? עניתי - מיליון, וזה היה קרוב לאמת.
אפילו: ב 1976 אידה קמינסקה הופיעה עם אותה מירעלה אפרוס באולם "אוהל" בתל אביב.
הלכתי עם אשתי להצגה (אני בן 51) ולהפתעתי התאכזבתי נורא. זה לא היה דומה לחוויה
שזכרתי.

בזמן ההפסקה, בטיפשותי ניגשתי אליה בהתרגשות וגיליתי לה שאני הייתי הבר מצווה אצלה
בהצגה ב 1938. בניגוד לציפיותיי היא לא התרגשה בכלל, היא אמרה באדישות "כן יכול להיות",
ונפרדה ממני במהירות. הבנתי, אישה נשארתי אישה תמיד, היא לא רצתה שהסובבים אותה
יוכלו לדעת את גילה.

8.11.08

חוויות מן השטייטל - תיאטרון אידישפיל

אני והתיאטרון

בעיירה שלנו סכודניצה, תחנה אחרונה במפת הדרכים של התיאטראות הזמרים והסטנדאפיסטיים אי אפשר היה לביים הצגה בלעדי! אולי כן, אבל אז זה לא היה זה! לכל "האנסמבלים" – די "ווילנערטרופע" למשל ואחרים, לא היו "רקווזיטים" שלהם. המבצעים היו מגיעים באוטובוס או אפילו במונית היחידה של אבי, עם תיק אישי גדול המכיל את כל הנחוץ לאיפור הדמויות המתוכננות בפרוגרמה ותו לא, שום דבר לבמה! לא כסא, לא שולחן ואף שלפעמים נחוץ גם סולם, שלא נדבר על וילון או משחו דמוי שטיח. אולי בתיאטרון של היום כל זה לא היה נחוץ, אבל למזלי הגדול אז הרקווזיטים היו הכרחיים. אני, שהייתי מקבל הפנים הראשון מכוח הנסיבות, כי בניין התיאטרון היה מול ביתנו, ידעתי למצוא את "האדמיניסטרטור", האיש האחראי על כל הסידורים. גם הוא ידע שאני קיים מיד כשנפגשנו התחילו לזרום חילופי מידע בינינו, ממני הוא קיבל את כל התנאים האפשריים בשטייטל שלנו, ואני קיבלתי ממנו רשימת הרקווזיטים הנחוצים לכל הצגה והצגה (במקרה הייתה יותר מאחת) וכל זה ללא תמורה. רק זכות להיותנו בהצגה, אני והחבורה שלי. היה לי צוות של ילדים בני 10-15 וגם הם היו מוכנים לתרום לקיום ההצגה.

למה עשיתי את זה? זה היה כרוך בצרות אין ספור. תמיד חסרה בבית איזו שהיא שמחה לאחר עזיבת התיאטרון, וכולם ידעו מי כאן "הבנדיט" – זה לא עזר, אני נולדתי להיות שחקן. כבר ברגע שעזבתי את המקום החם והנוח ברחם אימי נתתי את ההצגה הראשונה בעולם היה. מספרים שהצרחות שלי היו כל כך חזקות שאנשים אטמו את אוזניהם וגם זה לא עזר. ההצגה שלי נמשכת כל חיי עם הצלחה משתנה, הרי "ההצגה חייבת להימשך". החכמים אמרו ש"כל העולם במה וכל האנשים אקטורים" (נדמה לי בפרולוג "פיוצו" של לאונקבלו) ומי אני שאתוכח עם העובדה הזו? אנשים לפעמים שואלים אותי האם התכוונתי ברצינות או בבדיחות הדעת, לאמיתו של דבר גם אני לא יודע לענות, תלוי במצב הרוח, לפעמים זאת בדיחה ולפעמים לא. כמוכן הרבה תלוי בבן השיח איתו אתה מדבר.

נחזור לעשייה, אספתי את החברה וכל אחד קיבל את המטלה שלו לפי האפשרויות. הזמן היה מאוד מוגבל, הרקווזיטים היה צריך לספק לבניין התיאטרון לקראת השעה 17.00 לכל המאוחר וזה לא תמיד היה קל להוציאם מן הבית.

בניין התיאטרון – סוג מתנ"ס של היום אשר שימש את הפועלים של קידוחי הנפט, היה אולם ל-200 איש בערך, היה שם גם לובי נוצץ, שירותים וחדרי חלבושה לשחקנים. רוב ההצגות היו בידיש משום מה, הפולנים המעטים נסעו לערים יותר גדולות, ולאוקראינים היה מגיע לפעמים האנסמבל של סטדניק המפורסם מלבוב עם הכוכבת שלהם סטפה סטדניק.

אני אידה קמינסקה.

כן, האידה קמינסקה המפורסמת, הבת של כוהנת התיאטרון היידי, אסתר רחל קמינסקה מהווילנר טרופה. אותה אידה קמינסקה אשר יסדה את התיאטרון היידי בפולין לאחר מלחמת

העולם השנייה. בדרך ארצה ראיתי הצגה בוורשה "עצים מתים זקופים" בבימוי של אידה קמינסקה, וכמוכן היא בעצמה שיחקה את התפקיד הראשי. כמעט כל השחקנים היו פולנים אשר למדו יידיש לכל הצגה בנפרד. והעיקר - התיאטרון היה תמיד מלא בפולנים. הם באו לראות את ההצגה ביידיש רק תודות למשחק האחד והיחיד של אידה קמינסקה. היא תמיד דאגה להחייאת התרבות היידיש באירופה ללא יהודים (גם בתה. הייתה שחקנית, נשואה לאדי רוזנר הסקסופוניסט היהודי - הפולני המפורסם, אבל זה סיפור אחר).

החוויה הבלתי נשכחת בחיי התרחשה ב 1938 כשמלאו לי 13 שנים. "העלפט גוט" - עוזר אלוהים ואידה קמינסקה עם התיאטרון המפורסם שלה, (זכור לי השם דומם כאחד השחקנים הבולטים) מגיעים לסכודניצה על מנת לתת הצגה אחת ויחידה "מירעלה אפרוס". לא מזמן יונה אליאן שלנו שיחקה את מירעלה בקאמרי. העיקר, בהצגה זו מופיע ילד בן 13 בגיל בר מצווה ורקוויזיט, כזה הם לא הביאו איתם למזלי. פגישה הראשונה כבר נאמר לי שדרוש ילד בן 13 יחד עם יתר הרקוויזיטים. לא היססתי לרגע זה היה ברור וישר מהשמים שזאת הייתה הכוונה לבוא לסט - זה היה הכנוי לימי חול של עבדכם הנאמן, אך לא ידעתי שילד אחר הוזמן להצגה. התחלתי את ההכנות לשחק את הילד בר המצווה פתאום בקשתי מאימי חולצה נקייה ונכנעתי לדרישת אמי שאני חייב גם להתרחץ באופן יסודי לא רק זה, פתאום התחלתי לצחצח את הנעליים מהבובץ התמידי מסכודניצה שהיה נדבק ומתייבש על הנעליים. אימי הסתכלה על ההכנות האלה בחשדנות גדולה. מי יודע איזה מעשה קונדס נולד במוחו של ה"ילד".

לקראת התחלת ההצגה באתי מאחורי הקלעים ומה רואות עייני יש לי מתחרה מושלית - אנו היינו מיוזדים והמצב היה מאוד לא נוח. פתאום מגיעה ביעף אידה בעצמה ובלי מילים תופסת אותי ביד ומצווה עלי לחכות בנקודה מסוימת ולא לזוז.

ההצגה התחילה ואני רק שומע בלי לראות דבר. פתאום מופיעה ישר מהבמה אידה בלבוש התפקיד שלה, תופסת אותי בחוזקה כשהיא עצמה מתיישבת על כסא. הייתי מוקסם במיוחד מהריח של התפוז בידיה של אידה. אותו ראיתי בפעם הראשונה בחיי (היא לא חשבה לרגע לתת לי "ביס"),

היא הייתה מאוד עסוקה בללמד אותי את התפקיד שלי; זאת אומרת מתי עלי לעלות על הבמה, איך ומתי להגיד את הרפליקות שלי, ופתאום באמצע המשפט היא עוזבת אותי ורצה ישר אל הבמה ומתחילה לשחק. נדמה היה שהיא הייתה מוכנה להופיע מזמן. זה חדהים אותי! איך זה? רק לפני רגע דיברה איתי ופתאום ללא כל הכנה מופיעה על הבמה לפני כול הצופים שבאולם. כך זה חזר כמה פעמים - "ההופעה" שלי הייתה במערכה האחרונה, המסכמת זה נתן לי קצת זמן להתרגל לחיים מאחורי הקלעים. היה לי מוזר מאוד לראות גבר בלבוש מהודר מתחבק ומתנשק עם בחורה בלבוש של עוזרת. הם פשוט התמזמזו, בלשון ציורית, בלי להתבייש ממני ובאיזה שהוא רגע הוא אפילו נתן קריצה שובבה בעיניו, זה היה משהוא חדש בשבילי. הכול היה מרתק מאחורי הקלעים זה חלק של החלום שלי, חלק של תיאטרון. יחד עם זה התרגשתי מאוד ופחדתי איך אני אופיע? הבמה? שלא אשכח/או אבלכל משהו! כשכולי רטוב אני מקבל דחיפה חזקה מאחור ואני על הבמה המלאה אור! ההצגה נמשכת ופתאום מתנפלות עלי כל מיני נשים, מחבקות, מנשקות (זה הכול לפי ההצגה), ואני בכלל שכחתי את המילים, אבל זה היה משני, כשרק הופעתי על הבמה כול הקהל קם על רגליו והוציא קריאה אחת ארוכה: **בוווס!** את ההצגה גנבתי אני. האולם רעם מהאפלודיסמנטים - מחיאות כפיים, ולא עזרה הורדת המסך, הם דרשו נון סטופ את **בוווס!** לאנשי התיאטרון זה לא הפריע, אולי זה היה מתוכנן אפילו וכולם היו

מרוצים . לפני עזיבתי קיבלתי הרבה נשיקות מהשחקניות הצעירות והיפות (איפה הן היום ?)
דומב בעצמו נתן לי צביטה קלה בלחי , ובסופו של דבר הלכתי בדרכי ליציאה . מה גדולה הייתה
הפתעתי כשפגשתי את אימי היקרה עם מעיל חם ביד בשבילי . בזמן הופעתי על הבמה משהו
הספיק לרוץ אלינו הביתה שנמצא ממול וקרא לאימי "לכי תראי את בוס שלך על הבמה". היא
הספיקה לראות אותי על הבמה וזה עינג אותה עד מאוד . למחרת שאלו אותי בשטייטל כמה כסף
נתנו לי ? עניתי – מיליון, וזה היה קרוב לאמת .

אפילו : ב 1976 איזה קמינסקה הופיעה עם אותה מירעלה אפרוס באולם "אוהל" בתל אביב .
הלכתי עם אשתי להצגה (אני בן 51) ולהפתעתי התאכזבתי נורא. זה לא היה דומה לחוויה
שזכרתי.

בזמן ההפסקה , בטיפשותי ניגשתי אליה בהתרגשות וגיליתי לה שאני הייתי הבר מצווה אצלה
בהצגה ב 1938 . בניגוד לציפיותיי היא לא התרגשה בכלל , היא אמרה באדישות "כן יכול להיות",
ונפרדה ממני במהירות . הבנתי , אישה נשארתי אישה תמיד , היא לא רצתה שהסובבים אותה
יוכלו לדעת את גילה .

